

Cultuureducatie met Kwaliteit

Doorlopende leerlijn beeldende kunst
Groep 6
Lessenreeks 'verdieping'

Deze leerlijn is ontwikkeld door CKC & partners.

Reizen

Informatie over Reizen

Groep 6, lessenreeks 'verdieping', vier lessen van 60 minuten

Doel van de lessenreeks:

De leerlingen passen ruimtelijke aspecten toe in een tekening en schildering en werken met beeld en spiegelbeeld door middel van druktechniek. Ze onderzoeken de balans tussen beweeglijkheid en stevigheid in een bewegende constructie. In deze lessenreeks werken ze met de volgende materialen en technieken: tekenen, druktechniek, gemengde techniek, constructie en assemblage. Beeldaspecten die aan bod komen zijn ruimtesuggestie, spiegeling, compositie, kleur, contrast, gelaagdheid/textuur, beweging, ruimte, verhouding en evenwicht. Ze leren werken volgens een richtinggevend creatief proces: ze oriënteren zich op de opdracht, onderzoeken het materiaal, voeren een eigen, creërende opdracht uit en evalueren op hun werk en het werkproces.

Materiaallijst:

Algemeen:	De mogelijkheid om afbeeldingen en filmpjes via een digibord te tonen.
Les 1:	Wit tekenpapier A3-formaat, A4-papier, kleurpotloden en scharen.
Les 2:	Stevig wit papier A4-formaat, vetkrijt, plakband of schildertape, showtassen (plastic hoezen), schoolverf in de kleuren rood, geel, groen, blauw, paars en oranje en zwart en wit in eierdoosjes, papieren handdoekjes, kwasten (middel en dun), afwasmiddel en sponsjes.
Les 3:	Een paar grote dikke spijkers en hamers, een paar oude dikke planken. Scharen, scherpe keukenmesjes, 12 rollen papieren plakband, stevig karton, zacht ribbelkarton, veel saté-prikkers, borrelprikkers, piepschuim, kantoorelastiekjes, karton, vliegerpapier, papierlijm ducttape. Per leerling: vier gelijke deksels van levensmiddelen potjes, een grote petfles liefst zonder etiket, (of een ander materiaal als basis).
Les 4:	A4-papier donker, stevig A3-papier of licht karton donkerblauw, groen, of paars, kleinere stukken papier in meer kleuren en verschillende textuur (sits-, zijdevloei-, vloei-, vlieger-, print-, vouw-) A4-papier wit, scharen, potloden, lijm, schoolverf wit, twee soorten blauw, rood, geel, lichtgroen, zwart, paars, waterbakken, grove en fijne penselen, papieren handdoekjes, paletjes, soft pastel krijt wit, lichtblauw, lichtgroen, zwart.

Les 1: Reis door de kriebeltuin

Goed kijken	Kader	De tuin	Het resultaat
-------------	-------	---------	---------------

In deze les leren de leerlingen een kader te gebruiken om bewust te worden van afsnijding, overlapping, voorgrond en achtergrond. Daarna maken ze een tekening waarin deze ervaringen worden gebruikt.

Les 2: Op vakantie

Beeld en spiegelbeeld	Monoprint	De afdrukken	Resultaat
-----------------------	-----------	--------------	-----------

Door monoprint-techniek te gebruiken leren leerlingen splendorwijs om te gaan met de begrippen beeld en spiegelbeeld.

Les 3: Kunstkar

Constructies en machines	Assen en wielen	Fantasievoertuig	Kunstkarren
--------------------------	-----------------	------------------	-------------

De leerlingen maken een constructie van een fantasievoertuig wat kan rijden (Tingeley).

Les 4: Naar de bodem

Kunst onder water	Laag over laag	Schat op de bodem	Vondsten
-------------------	----------------	-------------------	----------

De leerlingen maken een collage van een fantasiewereld in de diepzee (onderwaterarcheologie).

Deze lessenreeks sluit aan bij de doorlopende leerlijn Cultuureducatie met Kwaliteit in Zoetermeer. Meer informatie over Cultuureducatie met Kwaliteit vind je [hier](#).

De leerlijn beeld is ontwikkeld door CKC & partners en geschreven door Loulou Joolen en Gerart Kamphuis. Neem bij vragen contact op via primair-onderwijs@ckc-zoetermeer.nl.

Reizen – Reis door de kriebeltuin

Groep 6, lessenreeks 'verdieping', les 1

Lesdoel: Met kleurpotlood tekenen de leerlingen een verhaal, waarbij bewust ruimtelijke aspecten worden toegepast.

Benodigde materialen: Wit tekenpapier A3-formaat, A4-papier, kleurpotloden en scharen.

Opdrachten:

Goed kijken

Kader

De tuin

Het resultaat

Introductie:

In deze les leren de leerlingen een kader te gebruiken om bewust te worden van afsnijding, overlapping, voorgrond en achtergrond. Daarna maken ze een tekening waarin deze ervaringen worden gebruikt.

Oriënteren: Goed kijken **5 minuten**

Opdracht: Toon afbeeldingen van insecten en andere kriebelbeesten: [afbeelding 1](#), [afbeelding 2](#), [afbeelding 3](#), [afbeelding 4](#). Welke dieren zijn er te zien? Waar leven ze? Zijn ze gevaarlijk voor mensen? En voor andere dieren? Wat is er te zien op deze afbeelding? Staat alles erop, of slechts gedeeltelijk? Zijn voorgrond en achtergrond goed te zien? Waar zien ze overlapping (gedeeltelijk voor en achter elkaar staan) en waar afsnijding?

Reflecteren: Wat is het belangrijkste op de foto's? Waaraan zien ze dat? Aan de grootte, de plek op de foto's, aan de kleur?

Onderzoeken: Kader **15 minuten**

Opdracht: Knip in een A4 een vierkant venster en gebruik dat als kader. Kijk er doorheen en neem waar welke objecten dichtbij of ver weg zijn. Waar zien ze afsnijding en overlapping? Teken op een A4-vel een paar eenvoudige vormen. De vorm die dichtbij is groter tekenen dan de vorm die verder weg is. Denk ook aan afsnijding en overlapping.

Reflecteren: Kun je direct zien welke vorm dichtbij en welke ver weg is? Lijken ze groter of kleiner? Is alles even scherp te zien of wordt het verder weg wat waziger?

Uitvoeren: De tuin **30 minuten**

Opdracht: Teken op een A3-vel met kleurpotlood een reis door een woeste tuin. Vooraan is alles groot, achteraan alles kleiner. Teken planten, spinnen, kevers, spinnenwebben, krekels. Maak gebruik van afsnijding en overlapping. Werk met voorgrond en achtergrond en let op kleurgebruik. Op de voorgrond wat pittiger gebruik van kleuren en details, op de achtergrond wat minder opvallend.

Reflecteren: Is er goed te zien wat het belangrijkste is in de tekening? Kun je door de tuin heen lopen? Is het ruimtelijk getekend? Is er duidelijk een voorgrond en achtergrond?

Evaluëren: Het resultaat **10 minuten**

Opdracht: De leerlingen bekijken elkaars werk en bespreken het. Laat een leerling vertellen wat hij ziet in een tekening. Daarna kan de maker het werk toelichten. Is er ruimtelijk getekend?

Reflecteren: Is het verhaal direct te zien? Waaraan? Wie heeft ongeveer hetzelfde verhaal in beeld gebracht? Hoe komt dat? Wie iets totaal anders? Wie is tevreden over ruimtelijkheid in de tekening? Waarom wel/niet?

Aanvullende suggesties:

Voorlezen uit 'Erik of het klein insectenboek' van G. Bomans en leerlingen naar aanleiding van een stukje tekst een illustratie laten maken.

Reizen – Op vakantie

Groep 6, lessenreeks 'verdieping', les 2

Lesdoel: De leerlingen nemen het onderscheid tussen beeld en spiegelbeeld waar. Ze gebruiken monoprint-techniek om afdrukken te maken.

Benodigde materialen: Stevig wit papier A4-formaat, vetkrijt, plakband of schildertape, showtassen (plastic hoezen), schoolverf in de kleuren rood, geel, groen, blauw, paars en oranje en zwart en wit in eierdoosjes, papieren handdoekjes, kwasten (middel en dun), afwasmiddel en sponsjes.

Opdrachten:

Beeld en spiegelbeeld	Monoprint	De afdrukken	Resultaat
-----------------------	-----------	--------------	-----------

Introductie:

Door monoprint-techniek te gebruiken leren leerlingen spelenderwijs om te gaan met de begrippen beeld en spiegelbeeld.

Oriënteren: Beeld en spiegelbeeld **5 minuten**

Opdracht: Toon een voorbeeld van weerspiegeling: [afbeelding](#). Wat is het verschil tussen beeld en spiegelbeeld? Of is er geen verschil? Een boek in een spiegel is onleesbaar, de letters zijn omgedraaid. Spiegelen is dan ook iets heel anders dan herhalen. Spiegel maar eens de rechterarm van de leerkracht, dat is jouw linkerarm.

Reflecteren: Heb je jezelf wel eens in de spiegel bekeken? Opeens zit je scheiding aan de andere kant. Of verf op de binnenkant van je hand doen en afstempelen. Leg daarna je hand met de verfkant naar boven naast de afdruk. Waar zit je duim?

Onderzoeken: De monoprint **15 minuten**

Opdracht: Teken op een A4-vel heel groot een hoofdletter E en een O. Doe dit A4 in een showtas en beschilder de letters vervolgens met een donkere kleur (NB. druppeltje Dubro door de schoolverf tegen het parelen). Leg er een schoon velletje papier overheen en bekijk het resultaat. De E is spiegelbeeldig geworden, de O niet. Maak de showtas schoon met een sponsje en papieren handdoekjes en doe er een andere tekening in, bijvoorbeeld van een hoofd. Schilder er overheen en druk met vlakke hand aan. Oefen het inschilderen en afdrukken.

Reflecteren: Wat is het verschil tussen afdrukken van letters en van een vrije tekening zonder letters? Hoe kun je letters leesbaar afdrukken? Zijn afdrukken vaag of duidelijk? Wat gebeurt er bij te veel of te weinig verf? Of bij te lang wachten met afdrukken?

Uitvoeren: De afdrukken **30 minuten**

Opdracht: Maak op een A4-vel een eenvoudige tekening (alleen contouren) van een vakantiereis. Dat kan van alles zijn: een bootje op zee, een eiland met palmbomen, een vliegtuig in de wolken. Doe deze tekening in een showtas en leg er een stevig A4-velletje overheen. Plak deze aan de linkerkant vast met drie stukjes plakband of schildertape. Vervolgens openklappen en voldoende verf aanbrengen met kwast op de tekening in de showtas. Wacht niet te lang met afdrukken (hooguit 2 minuten). Bouw de afdruk op: begin met lichte kleuren daarna de donkere. Gebruik dezelfde tekening voor een paar afdrukken in verschillende kleurinstellingen of schuif een tekening met je naam in grote letters in de showtas (let op: wel in spiegelbeeld geschreven!).

Reflecteren: Zijn de afdrukken gelukt? Wat te doen bij een te vage afdruk (gewoon nog een keer wat verf aanbrengen op de showtas). Zijn de letters leesbaar afgedrukt?

Evalueren: Resultaat **10 minuten**

Opdracht: Bespreek de afdrukken na. Wat ging er goed of fout? Hoe kwam dat? In welke volgorde zijn de kleuren afgedrukt (van licht naar donker of andersom)? Wat geeft beter resultaat?

Reflecteren: Wie heeft twee of meer afdrukken gemaakt? Wat zijn de verschillen? Wie heeft zijn eigen naam afgedrukt? Is het leesbaar of per ongeluk toch een letter in spiegelbeeld?

Aanvullende suggesties:

Zet op een A4-vel in het midden over de breedte een potloodstreep. Teken boven de streep een aantal hoofdletters, onder de streep de omklapping daarvan (dus het spiegelbeeld alsof je bij het water staat). Tekening via monoprint-techniek afdrukken en goed bestuderen. Hoe moet je het papier houden om de tekst te kunnen lezen?

Reizen – Kunstkar

Groep 6, lessenreeks 'verdieping', les 3

- Lesdoel:** De leerlingen werken met constructies die bewegen en stevig zijn, ze werken fantasievol met kinetische kunst.
- Benodigde materialen:** Een paar grote dikke spijkers en hamers, een paar oude dikke planken. Scharen, scherpe keukenmesjes, 12 rollen papieren plakband, stevig karton, zacht ribbelkarton, veel saté-prikkers, borrelprikkers, piepschuim, kantoorelastiekjes, karton, vliegerpapier, papierlijm ducttape. Per leerling: vier gelijke deksels van levensmiddelen potjes, een grote petfles liefst zonder etiket, (of een ander materiaal als basis).

Opdrachten:

Constructies en machines	Assen en wielen	Fantasievoertuig	Kunstkarren
--------------------------	-----------------	------------------	-------------

Introductie:

De leerlingen maken een constructie van een fantasievoertuig wat kan rijden (Tingeley).

Oriënteren: Constructies en machines	5 minuten
Opdracht: Bekijk het filmpje Alles beweegt van kunstenaar Tingeley . Bespreek verbindingen die stevig zijn (steunen, afdekken, verankeren, bij elkaar houden) en verbindingen die moeten bewegen (draaien, scharnieren, schuiven, assen en wielen, kettingen, elastiek, ophangingen). Bespreek hoe de kunstenaar een fantasie van de machines heeft gemaakt.	
Reflecteren: Wat heb ik aan / heb ik bij me / is in de klas wat kan bewegen, wat stevig is, wat los en vast kan? Wat vind ik grappig, vreemd, enz. van de kunst van Tingeley?	

Onderzoeken: Assen en wielen	15 minuten
Opdracht: Onderzoek hoe je een draaiend onderdeel kunt maken. Gebruik bv. dekseltjes met een ingehamerd gat, een prikker en een stukje piepschuim (hier maak je een toltetje). Hoe zorg je dat het wiel vrij draait, hoe dat het er niet afloopt, hoe je wiel op de juiste plaats komt? Probeer iets te maken wat scharniert met karton en plakband (hier maak je ineens een deur/vleugel/deksel) Probeer iets te maken wat beweegt door te veren. Gebruik stokjes, karton en elastiek. Probeer hoe een bouwsel rechtop kan blijven staan. Gebruik een stukje karton.	
Reflecteren: Waarom is lijm hier ongeschikt voor verbindingen in de constructie? Waarom is het wel goed voor de decoratie?	

Uitvoeren: Fantasievoertuig	30 minuten
Opdracht: Maak een fantasievoertuig waarbij je begint met een grote petfles. Je kunt er van alles aan en op maken om het spannend te maken. Zorg dat het kunstwerk kan rijden en er nog iets anders aan kan bewegen. Zorg dat het kan blijven staan. Let op stevigheid en zwaartepunt. Gebruik een scherp keukenmesje (leerkracht) als je gaatjes in je fles wilt maken (om stokjes en karton door te steken). Bedenk een naam voor je fantasievoertuig. Je mag de kar versieren.	
Reflecteren: Wat voor kunstkar ga je maken? Hoe maak je het anders dan een gewone kar of auto? Hoe pas je de constructie aan als het niet werkt?	

Evalueren: Kunstkarren	10 minuten
Opdracht: Bekijk de gemaakte kunstkarren. Bespreek de fantasie in de constructie en de decoratie. Bespreek de verschillende bewegende delen die in de groep te zien zijn. Wat voor soort reis en met wie past bij je kunstkar?	
Reflecteren: Wat vond je lastig? Wat heb je ontdekt? Wat zou je anders / nog meer doen?	

Aanvullende suggesties:
Gebruik eventueel een ander voorwerp als basis, bv een schoen of gymp, een doos, een lege Pringles bus. Of maak in plaats van een wagen een magische machine, of een ruimteschip.

Reizen – Naar de bodem

Groep 6, lessenreeks 'verdieping', les 4

Lesdoel: De leerlingen creëren sfeer en verhaal in een schemerige omgeving. Ze maken een collage in combinatie met verf of krijt en werken vanuit donker naar licht.

Benodigde materialen: A4-papier donker, stevig A3-papier of licht karton donkerblauw, groen, of paars, kleinere stukken papier in meer kleuren en verschillende textuur (sits-, zijdevloei-, vloei-, vlieger-, print-, vouw-) A4-papier wit, scharen, potloden, lijm, schoolverf wit, twee soorten blauw, rood, geel, lichtgroen, zwart, paars, waterbakken, grove en fijne penselen, papieren handdoekjes, paletjes, soft pastel krijt wit, lichtblauw, lichtgroen, zwart.

Opdrachten:

Kunst onder water	Laag over laag	Schat op de bodem	Vondsten
-------------------	----------------	-------------------	----------

Introductie:

Leerlingen verbeelden een onderwatersfeer met verloren kunst. Leerlingen maken een collage van papier en verf van onderwaterleven op een scheepswrak of een verzonken stad op de bodem van de zee of een meer. (onderwaterarcheologie)

Oriënteren: Kunst onder water **5 minuten**

Opdracht: Bekijk het filmpje over [onderwaterarcheologie](#) en afbeeldingen van scheepswrakken: [Nederland 18^e eeuw](#), [Indische oceaan 19de eeuw](#), [Hawai](#), [Amphora](#). Bespreek ongelukken op reis vroeger en nu, de zee als conservenblik en bron van kennis. Wat kun je daar allemaal vinden van vroeger? Wat zie je nog meer onder water op en bij de wrakken? Bespreek verzonken steden van vroeger. Wat gebeurt er met licht in de diepte? Wat voor leven komt in plaats van de mensen? Hoe ziet dat eruit? [Assoeandam Egypte](#).

Reflecteren: Heb je wel eens onder water gezien hoe het er daar uit ziet? Heb je wel eens een filmpje gezien van duikers met verlichting en zuurstof op hun rug. Wat voor kleur zie je, hoe ver kun je kijken?

Onderzoeken: Laag over laag **15 minuten**

Opdracht: Knip de vorm van een doosje of een vaas uit en plak het op je donkere A4. Probeer hoe je op donker papier met plaksels transparant papier over elkaar, of plaksels en verf erover of eronder iets geheimzinnig half-zichtbaar kunt maken. Probeer welke kleuren het best een zeebodem laten zien, of een voorwerp. Hoe laat je iets zien wat glinstert? Zijn er onder water ook goed zichtbare dingen? Probeer uit hoe je waterstromen zichtbaar kunt maken, hoe iets eruitziet wat verder weg is. Probeer wat een heel licht waasje verdunde verf doet over een geplakt vormpje. Probeer hoe je kunt laten zien dat het boven lichter is.

Reflecteren: Waarom zie je alleen schimmen van dingen die verder weg zijn? Wat voor dingen hebben kleur?

Uitvoeren: Schat op de bodem **30 minuten**

Opdracht: Stel je voor dat je met een paar vrienden op de bodem van de zee of een groot meer bent en iets fantastisch ontdekt, een scheepswrak of een verzonken stad met allerlei voorwerpen en met water erboven. Teken eerst als schets met grijs potlood op donker A3-papier de zeebodem met daarop je ontdekking. Dan ga je het in kleuren schilderen en knippen en plakken. Probeer laag over laag te werken, waarbij de lagen onder nog meedoen. Vergeet niet de dieren, begroeiing en je medereizigers. Laat zien waar het daglicht vandaan komt. Maak als laatste duidelijk waar dingen glimmen.

Reflecteren: Wat wordt de ontdekking op de bodem? Wat ga ik schilderen, plakken? Hoe zet ik de begroeiing er op? Zijn de dieren ver weg of dicht bij? Hoe laat ik een stukje van een ander mens zien? Wat doe ik met mislukte stukken?

Evalueren: Vondsten **10 minuten**

Opdracht: Bekijk de collages, vertel wat je ziet bij anderen. Waar is het geheimzinnig, waar zie je goed dat we onder water zijn?

Reflecteren: Vind ik mijn werk gelukt? Wat zou ik anders doen?

Aanvullende suggesties:

Probeer de opdracht een keer met plaksels en krijt in plaats van verf. Richt het onderwerp op een enkele spectaculaire recente vondst. Laat een fantasieverhaal verbeelden, bijvoorbeeld over Atlantis, of Jules Verne's 20000 mijlen onder zee.